НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ КОНГРЕС КРИМІНАЛІСТІВ

НОВЕ СТОЛІТТЯ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВИХ НАУК

Liber Amicorum
на честь академіка В. Ю. Шепітька

Монографія

Харків
«Право»
2026

УДК 343.9
Н75

Рекомендовано до друку вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 3 від 23 жовтня 2025 р.)
та бюро президії Національної академії правових наук України
(постанова № 237/1 від 19 листопада 2025 р.)

Нове століття криміналістики та судових наук : Liber Amicorum
Н75 на честь академіка В. Ю. Шепітька : монографія / [за ред. М. В. Шепітька] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Нац. акад. прав. наук України ; Міжнар. конгрес криміналістів. – Харків : Право, 2026. – 864 с. : іл.

ISBN 978-617-8617-76-9

Монографія підготовлена на честь академіка Валерія Шепітька у форматі Liber Amicorum. Творчий колектив колег, друзів та учнів В. Ю. Шепітька здійснили спробу зафіксувати свої погляди на розвиток криміналістики та судових наук у сучасному світі крізь призму його публікацій та наукової активності. У книзі представлено особливості взаємодії між ним і його колегами, друзями та учнями. У роботі також публікується біографія В. Ю. Шепітька, список його публікацій, перелік учнів, що формують наукову школу криміналістики та судових наук, а також окремі схеми, таблиці та ілюстрації.

Для студентів, аспірантів, докторантів, викладачів закладів вищої освіти, працівників органів правопорядку та суду, адвокатів, а також усіх, хто цікавиться сучасними дослідженнями криміналістики й судових наук.

УДК 343.9

ISBN 978-617-8617-76-9

2.2.3. КРИМІНАЛІСТИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ: МЕТОДОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО[1]

Вячеслав Туляков,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
суддя ad hoc Європейського суду з прав людини,
експерт Ради Європи,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
Заслужений діяч науки і техніки України (Україна)
e-mail: tuliakov@onua.edu.ua [2]

«Ordo ab chao»
«***Порядок із хаосу***»

Abstract. The subchapter of the monograph is devoted to the concept of forensic engineering as a methodological and practical basis for modernized criminological research capable of responding to the challenges of modernity: war, digital transformation, hybrid threats, increased victimization and behavioral changes in society. A three-level typification of forensic methods in the logic of forensic engineering (micro-, meso- and macro- levels) is proposed, which ensures the transition from descriptive crime research to engineering modeling and design of anti-criminal environments.

Particular attention is paid to positive victimology as the core of engineering models, as well as the integration of behavioral, digital and socio-physical approaches. The concept of the Ukrainian standard of forensic engineering in the war and post-war period in the context of European integration is developed.

Key words: forensic engineering, criminological methods, victimology, risk engineering, crime modeling, criminal policy.

Анотація. У підрозділі монографії визначено концепт криміналістичної інженерії як методологічної та практичної основи модернізованих криміно-

[1] Forensic Engineering: Methodology of Future.

[2] Viacheslav Tuliakov – Full Doctor of Law, Professor, Professor of Criminal Law Department of National University «Odesa Law Academy», Ad Hoc Judge of the European Court of Human Rights, Expert of the Council of Europe, Associate Member of National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Honoured Worker of Science and Technology of Ukraine (Ukraine), e-mail: e-mail: tuliakov@onua.edu.ua

логічних досліджень, здатних реагувати на виклики сучасності: війну, цифрову трансформацію, гібридні загрози, зростання віктимності та поведінкові зсуви в суспільстві. Запропоновано трирівневу типізацію криміналістичних методик у логіці криміналістичної інженерії (мікро-, мезо- та макрорівень) що забезпечує перехід від описових досліджень злочинності до інженерного моделювання та проектування антикримінальних середовищ.

Особливу увагу приділено позитивній віктимології як ядру інженерних моделей, а також інтеграції поведінкових, цифрових та соціофізичних підходів. Розроблено концепцію українського стандарту криміналістичної інженерії у воєнний та післявоєнний період в контексті євроінтеграції.

Ключові слова: криміналістична інженерія, кримінологічні методики, віктимологія, інженерія ризику, моделювання злочину, кримінальна політика.

Вступ

Криміналістика, у класичному розумінні, завжди була інженерною дисципліною, виступаючи як система інженерних рішень, яка дозволяє реконструювати механізм злочину, оптимізувати слідчі дії, моделювати структуру криміналістично значущих подій та створювати технічні засоби протидії злочинності. Проте сьогоднішні реалії (війна, кіберзагрози, масова віктимізація, соціальна фрагментація, трансформація поведінкових патернів) зміщують акценти не тільки з відтворення минулого, але й на прогнозування і проектування майбутнього.

Криміналістична інженерія у цьому контексті виходить за межі техніки розслідування, трансформуючись у методологічну платформу для криміналістичного аналізу, що включає проектування середовищ, моделювання ризиків та розроблення превентивних систем.

Цей інженерний поворот стає необхідним, оскільки злочинність набуває ознак відкритої, динамічної, нелінійної системи, де класичні методики продукують значно нижчу прогностичну здатність, ніж сучасні цифрові інструменти, поведінкові моделі та комплексні соціальні симуляції. У межах цієї статті подано системне обґрунтування криміналістичної інженерії та її інтеграції у кримінологічні методики. Розроблено трирівневу типізацію методів, що дозволяє перейти від пасивного збору даних до конструювання антикриміногенних середовищ, здатних зменшувати ризики злочинності та віктимізації.

Упорядковуючи хаос

Криміналістична інженерія, як логічне продовження наукової доктрини В. Ю. Шепітька, формує сучасне бачення криміналістики як ін-

женерної науки про системи, що не лише описує, а й моделює механізми злочину. Отже, криміналістична інженерія інтегрує класичні доктринальні основи з найновішими технологічними рішеннями, спрямованими на проактивне виявлення, моделювання та знищення механізмів злочину. Ця синергія створює перспективи переходу від традиційних експертних методів до інженерних систем безпеки, що відповідають вимогам сучасного кримінального процесу та безпекового середовища.

Криміналістична інженерія (Forensic Engineering) спеціалізується на застосуванні інженерних принципів для розслідування збоїв або проблем з продуктивністю, часто в юридичних цілях. На відміну від традиційних інженерних дисциплін, які зосереджені на проектуванні, будівництві та обслуговуванні, криміналістична інженерія є реактивною, спрямованою на визначення причини збоїв після виникнення. Він досліджує фактичну інформацію або докази і знаходить причини. Методи криміналістичної інженерії в основному використовуються в галузі кримінології, медицини та архітектурних інженерних досліджень; однак також застосовувалися методи криміналістичної експертизи[1].

У фундаментальних працях В. Ю. Шепітько підкреслюється, що злочин не є спонтанною або хаотичною подією, а постає як *«внутрішньо організована динамічна система процесів та станів»*, у межах якої кожен елемент (суб'єкт, ситуаційний контекст, середовище, інструменти вчинення) формує цілісний механізм слідоутворення. Такий системно-структурний підхід змінює парадигму: криміналістика вже не обмежується реконструкцією минулого, а перетворюється на дисципліну, здатну *проектувати майбутнє хід подій*, прогнозуючи точки ризику та потенційні сценарії кримінальної поведінки[2].

[1] Sang Yeob Kim, Da Yun Kwon, Arum Jang, Young K. Ju, Jong-Sub Lee, Seungkwan Hong. A review of UAV integration in forensic civil engineering: From sensor technologies to geotechnical, structural and water infrastructure applications. Measurement, Vol. 224, 2024, 113886, https://doi.org/10.1016/j.measurement.2023.113886.

[2] Криміналістика: підручник : у 2 т. Т. 1 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019; Шепітько В. Ю. Тенденції і перспективи розвитку криміналістики (концептуальність підходів і дискусійність поглядів). *Актуальні проблеми криміналістики*: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25–26 верес. 2003 р.) / Ред. кол.: М. І. Панов (голов. ред.), В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. Харків: Гриф, 2003. 312 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13888/1/Shepitko_5–8.pdf

У цьому сенсі криміналістична інженерія пропонує новий рівень аналітики, рівень проактивного впливу на систему злочину. Якщо класична криміналістика працювала переважно з наслідками злочинної діяльності, то інженерний підхід дозволяє моделювати розвиток механізму злочину ще на етапі його формування та попереджати наслідки. Це включає симуляцію слідоутворюючих взаємодій, аналіз потоків інформації, енергії та простору, прогнозування поведінкових рішень суб'єктів, а також оцінювання «слабких місць» у структурі криміногенного середовища. Таким чином, криміналістична інженерія стає інструментом не лише реконструкції, а й дизайну антикриміногенних систем, здатних руйнувати механізм злочину ще до моменту його матеріалізації.

Воєнний контекст значно прискорив еволюцію цієї парадигми. Криміналістика отримала доступ до нових джерел слідоутворення (супутникових масивів, дрон-розвідки, цифрових трас, даних обміну в режимі реального часу) що дали змогу реконструювати воєнні злочини на основі складних багаторівневих системних моделей. Але водночас війна вимагає від науки перейти до превентивного моделювання середовищ високого ризику: симуляції логістичних потоків у прифронтових зонах з метою виявлення схем контрабанди; аналізу цифрових маршрутів переміщення військових колон для прогнозування атак; виявлення ознак інфільтрації ворожих груп через інформаційні канали. Усе це демонструє, що криміналістична інженерія стає не лише науковою доктриною, а й операційною технологією безпеки, яка здатна перетворити криміналістику на систему раннього виявлення загроз.

Огляд міжнародних джерел з криміналістичної техніки та інженерії охоплює як класичні фундаментальні роботи, так і сучасні дослідження, що визначають розвиток цієї міждисциплінарної галузі. Відомий журнал International Journal of Forensic Engineering (IJFE) є провідною платформою для публікації досліджень та кейс-стаді у сфері криміналістичної інженерії, де вивчаються системні підходи до аналізу інцидентів, аварій і попередження кримінальних подій за допомогою технічних та аналітичних методів. Література, що розглядає інтерфейс між сучасними технологіями та криміналістикою, підкреслює важливість використання цифрових і мобільних платформ для проведення оперативної експертизи поза лабораторією з гарантованою якістю

результатів, що трансформує роль експертних установ у системі кримінальної юстиції[1].

Класичні джерела включають літературу, пов'язану з основами криміналістики Ганса Гросса, який заклав базові принципи системності й науковості у вивченні злочину, а також ключові винаходи Едмонда Локара, автора принципу сліду, що лягли в основу криміналістичної техніки. Сучасні технології, такі як Next-Generation Sequencing (NGS) у ДНК-аналізі та інтегровані системи ідентифікації Ballistic Identification System (IBIS), демонструють швидкий розвиток інструментарію, що дозволяє моделювати, ідентифікувати та прогнозувати складні кримінальні механізми. Крім того, міжнародні стандарти ASTM формалізують наукові методи в криміналістиці, встановлюючи єдність процедур та їх надійність на глобальному рівні.

Підсумовуючи сказане, криміналістична інженерія як науковий напрямок інтегрує класичні доктринальні основи з найновішими технологічними рішеннями, спрямованими на проактивне виявлення, моделювання та знищення механізмів злочину. Ця синергія створює перспективи переходу від традиційних експертних методів до інженерних систем безпеки, що відповідають вимогам сучасного кримінального процесу та безпекового середовища.

Повномасштабне вторгнення росії, яке триває вже четвертий рік, радикально трансформувало криміногенну ситуацію в Україні, перетворивши традиційні моделі злочинності на гібридні, адаптовані до умов нестабільності, міграції та економічного колапсу. За даними МВС України, у першому півріччі 2025 р. зареєстровано 327 847 кримінальних правопорушень, що свідчить про стабілізацію на рівні 2024 р. з тенденцією до зростання корисливих злочинів на 12–15% у порівнянні з довоєнним періодом. Ця динаміка не є випадковою: війна посилила латентність традиційних злочинів (крадіжки, грабежі), але водночас стимулювала нові форми, пов'язані з гуманітарними потоками, кіберпростором та воєнною економікою. Зокрема, організована злочинність еволюціонує від локальних угруповань до транскордонних мереж, що монетизують переміщення біженців, торгівлю зброєю та контрабанду ресурсів, спричинених руйнуванням інфраструктури. UNODC фіксує зростання попиту на нелегальні послуги (від фальши-

[1] International Journal of Forensic Engineering URL: https://www.inderscience.com/jhome.php?jcode=ijfe

вих документів для евакуації до кібершахрайств та обігу наркотиків та прекурсорів, спрямованих на вразливі групи, з ризиком зростання трафікингу на 20–30% у постконфліктний період. Корисливі злочини, як домінуюча категорія, набувають воєнного забарвлення: шахрайства з гуманітарною допомогою, незаконний обіг пального та металобрухту з фронтових зон, а також кібератаки на фінансові системи, що зросли на 45% у 2025 р. порівняно з 2024-м. Водночас позитивна тенденція (зменшення дитячої злочинності на 18% за січень – серпень 2025 р., зумовлене посиленим контролем у прифронтових регіонах та релокацією сімей) контрастує з ризиками рецидиву серед неповнолітніх у постконфліктний час, коли економічна нестабільність може спровокувати повернення до девіантних практик. Особливе занепокоєння викликає злочинність серед військовослужбовців: за оцінками дослідників, у 2025 р. зареєстровано понад 160 000 правопорушень, пов'язаних з СЗЧ, а ще є дезертирство, корупція в тилу, зловживання наркотиками та насильство у зонах конфлікту, що відображає психотравматичний ефект війни на дисципліну та моральні норми.

Воєнні злочини залишаються наймасштабнішим викликом: станом на листопад 2025 р. зафіксовано понад 187 000 інцидентів, переважно в окупованих регіонах, з повільним прогресом у розслідуваннях (лише близько 150 вироків, здебільшого заочних). Human Rights Watch у своєму World Report 2025 підкреслює системний характер зловживань російськими силами, включаючи тортури та примусову депортацію, що посилює травматизацію населення та створює «темну цифру» злочинності в деокупованих територіях. Постконфліктні прогнози, вказують на потенційний сплеск насильницьких злочинів на 25–40% у перші два роки після припинення бойових дій, зумовлений демобілізацією, поверненням переселенців та економічною рецесією, де безробіття та стигматизація серед ветеранів може сягнути значних відсотків[1].

Ці тенденції не ізольовані: вони переплітаються з глобальними факторами, такими як інфляція (6,5% у червні 2025), міграція (понад 6 млн біженців) та цифрова вразливість, де кіберзлочинність зросла на 60% через залежність від онлайн-сервісів для виплат і допомоги. Global Initiative against Transnational Organized Crime прогнозує, що ві-

[1] Туляков В. О. Теорія стигматизації та часи війни. *Протидія злочинності в умовах довготривалої війни* : зб. мат. Всеукр. наук.-практич. конф. (м. Харків, 20 трав., 2025 р.). Харків : Юрайт, 2025. С. 234–240. URL: https://hdl.handle.net/11300/29837

йна посилить «тіньову економіку» в Україні на 15–20% ВВП, з фокусом на контрабанду через кордони з ЄС, де українські мережі інтегруються з балканськими та східноєвропейськими синдикатами. У регіональному розрізі схід і південь демонструють найвищу динаміку (зростання на 22% у Харківській та Херсонській областях), тоді як захід стабілізувався завдяки посиленому патрулюванню, але ризикує стати транзитним хабом для трафіку. Загалом, злочинність в Україні 2025 р. характеризується фрагментацією: спад у традиційних вуличних злочинах (на 8–10% через міграцію населення) компенсується експансією гібридних форм, де воєнний хаос слугує каталізатором для економічної злочинності та воєнних зловживань. Це вимагає не реактивних заходів, а превентивної моделі, орієнтованої на ризики, саме тут криміналістична інженерія набуває стратегічного значення.

Ми вже казали, що криміналістична інженерія, як логічне продовження доктрини В. Ю. Шепітька, трансформує криміналістику з інструменту постфактум-розслідування в проактивну систему проектування, де механізм злочину моделюється, тестується та руйнується на етапі формування за допомогою системно-структурного аналізу: злочин це не хаотична подія, а динамічний процес слідоутворення.

У воєнному контексті ця парадигма розширюється: від реконструкції воєнних злочинів (аналіз супутникових даних, дрон-зйомок, цифрових слідів) до превентивного моделювання ризиків, як-от симуляція трафіку в прифронтових зонах для виявлення патернів контрабанди.

Криміналістична інженерія пропонує перехід від діагностики до проектування: від питання «скільки злочинів сталося?» до питання «як зробити так, щоб ця категорія злочинів стала системно неможливою або мінімально імовірною». Якщо ми вміємо реконструювати цей механізм постфактум, то логічно можемо моделювати його превентивно, змінюючи параметри середовища так, щоб ланцюг слідоутворення обривався на ранніх етапах.

Вважаємо, що криміналістична інженерія структурується на трьох рівнях (мікро, мезо та макро), що відповідають класичній криміналістичній логіці: слід – ситуація – система.

На мікрорівні ми працюємо з індивідуальною поведінкою в конкретній криміногенній ситуації. Тут домінують методи ситуаційної інженерії та гомеокінетичного моделювання. Ситуаційна інженерія дозволяє відтворювати криміногенні сценарії з контрольованими змін-

ними: рівень освітлення, наявність свідків, час доби, емоційний стан суб'єктів. Ми не просто запитуємо «чи боїтеся ви ходити ввечері?», а ставимо людину в квазіреальну ситуацію й вимірюємо фізіологічні реакції, час прийняття рішення, вибір стратегії (втеча, опір, переговоры). Гомеокінетичний підхід розглядає взаємодію «злочинець – жертва» як обмін речовиною (фізичний контакт), енергією (агресія, страх) та інформацією (загрози, сигнали). Змінюючи один потік (наприклад, інформаційний через попереджувальні таблички, освітлення, камери), ми здатні зруйнувати весь механізм злочину[1]. Особливе місце на мікрорівні посідає позитивна віктимологія. Жертва перестає бути пасивним об'єктом, а стає активним елементом системи безпеки. Ми не просто констатуємо віктимну поведінку, а навчаємо її модифікувати: тренажери стресових ситуацій, протоколи деескалації, техніки когніки заземлення та рефреймінгу. Жертва, яка пройшла такий інженерний курс, вже не є «легкою ціллю» вона стає модифікатором криміногенної ситуації, здатним обірвати ланцюг на етапі підготовки[2].

На мікрорівні криміналістики війни криміналістична інженерія фокусується на поведінкових алгоритмах: для протидії корисливим злочинам, поширеним серед військових, застосовуються психометричні тренажери, що моделюють фрустраційні сценарії (корупція в тилу, імпульсивне насильство), з точністю прогнозу рецидиву до 75%. Гомеокінетичні моделі, адаптовані через призму криміналістичної тактики, дозволяють аналізувати обмін «енергією» (агресія) та «інформацією» (дезінформація в Telegram-каналах) у взаємодії «злочинець – жертва», що критично для протидії кібершахрайствам, де жертви переселенці. Позитивна віктимологія інтегрується тут як інженерний модуль: жертви воєнних злочинів не пасивні, а активні агенти через VR-симуляції вони навчаються деескалації, перетворюючи травму на ресурс безпеки, з ефективністю відновлення довіри до 65%.

Мезорівень це інженерія середовищ: кварталів, районів, цифрових платформ, громад. Тут застосовуються методи соціальної фізики[3], гео-

[1] Clarke R. V. Situational Crime Prevention: Successful Case Studies. 2nd ed. Monsey: Criminal Justice Press, 1997. 357 p

[2] Akila V., Ramya Niranjani S. From Victim to Victor: A conceptual study on positive victimology in Vendela Vida's And Now You Can Go // Agathos. 2025. Vol. 31. P. 56–60.

[3] Pentland A. Social Physics: How Good Ideas Spread – The Lessons from a New Science. New York: Penguin Press, 2014. 320 p.; Туляков В. А. Соціальна фізика та кримінальна відповідальність. *Актуальні проблеми кримінальної відповідальності*:

аналітики та цифрових двійників міст. Ми створюємо теплові карти не зареєстрованих злочинів, а потенційних ризиків, розрахованих на основі щільності соціальних зв'язків, рівня довіри до поліції, наявності «сліпих зон» у відеоспостереженні, інтенсивності вуличного трафіку. Класичний приклад: проект у Нью-Йорку, де зміна планування парку (освітлення, видалення кущів, встановлення лавок під кутом) призвела до падіння злочинності на 36% без жодного додаткового патруля.

В Україні ми можемо піти далі: інженерія постконфліктних громад, де високий рівень ПТСР, наявність зброї та руйнування соціальних зв'язків. Мезорівень охоплює середовища: у постконфліктних громадах, як-от деокуповані села Херсонщини, застосовуються цифрові двійники геоінформовані моделі, що прогнозують «гарячі точки» на основі даних МВС та супутників, з точністю 82% для запобігання грабіжам. Концепція криміналістичної стратегії розширюється на гібридні загрози: інженерія кордонів з ЄС включає AI-алгоритми для сканування трафіку, що вже знизило контрабанду у 2025 р. у деяких регіонах. Для організованих мереж, трансформованих війною, – мережевий аналіз, де потоки ресурсів моделюються як графі, дозволяючи «відрізати» вузли з мінімальними ресурсами. Тут криміналістична інженерія працює і з індексами структурної травми, моделюючи, як саме війна змінює поведінкові патерни (зростання імпульсивності, зниження толерантності до фрустрації) і проектує інтервенції: не просто «більше поліції», а створення «островів довіри»: місць, де ветерани, переселенці та місцеві можуть спільно приймати рішення про безпеку свого кварталу.

Цифровий мезорівень вимагає окремої уваги. Соціальні мережі, месенджери, даркнет: це нові криміногенні середовища, де механізм злочину формується виключно інформаційними потоками. Криміналістична інженерія тут працює з алгоритмами: виявлення патернів грумінгу, аналіз ланцюгів вербування в телеграм-каналах, моделювання поширення деструктивних наративів.

Макрорівень це інженерія політики та норм. Тут ми застосовуємо агентно-орієнтовані симуляції (NetLogo, AnyLogic), де тисячі віртуальних агентів з різними характеристиками (рівень самоконтролю,

матеріали наук.-практ. конф. (10–11 жовт. 2013 р.) / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Харків : Право, 2013. С. 83–88.

економічний статус, травматичний досвід) взаємодіють за заданими правилами. Така модель дозволяє протестувати кримінальну політику ще до її впровадження. Наприклад: що станеться, якщо декриміналізувати дрібне володіння наркотиками чи СЗЧ[1]?

Модель показує не ідеологічну картину, а ймовірнісні сценарії з урахуванням локальних особливостей (наявність реабілітаційних центрів, рівень безробіття серед молоді, культурні норми). Креативно-девелопментальний підхід (адаптований з економічної теорії Шумпетера через призму Нобелівської премії 2025 р.) стає тут методом експертизи норм: кожна нова стаття Кримінального кодексу має проходити тест на «творче руйнування» криміналістикою чи знищує вона старі, неефективні механізми злочинності, чи лише створює нові імунітети та лазівки[2].

Особливо важливим на макрорівні є інженерія демобілізації та посттравматичної реінтеграції. Ветерани з бойовим досвідом, ПТСР та легальним доступом до навичок насильства: це не просто «група ризику», а системний виклик. Криміналістична інженерія пропонує не репресивні заходи, а проектування альтернативних шляхів: спеціальні програми, де бойовий досвід трансформується в захисний (охорона, силові структури, спорт), де адреналінові потреби задовольняються легально. Модель, успішно протестована, показує зниження насильницьких злочинів серед ветеранів за умови правильної інженерії середовища.

Криміналістична інженерія, як логічне продовження доктрини В. Ю. Шепітька, трансформує криміналістику з інструменту постфактум-розслідування в проактивну систему проектування, де механізм злочину моделюється, тестується та руйнується на етапі формування. Зроблений акцент на системно-структурному аналізі: злочин це не хаотична подія, а динамічний процес слідоутворення, де кожен елемент (суб'єкт, середовище, інструмент) піддається інженерному втручанню. У воєнному контексті ця парадигма розширюється: від реконструкції

[1] Туляков, В. О.. Принцип додатковості та методологія контекстуальної криміналізації в рефлексії вчення М. І. Панова. IUS PUNIENDI: Голоси епох в суголоссі днів, 2025. С. 78–87. https://hdl.handle.net/11300/30913

[2] Stockholm Prize in Criminology to Charis E. Kubrin and Mark W. Lipsey. 2025. URL: https://www.su.se/english/news/stockholm-prize-in-criminology-to-charis-e-kubrin-and-mark-w-lipsey-1.859870

Hirtenlehner, H., & Mesko, G. . Crime propensity and lifestyle risk: The interplay of personal morality and self-control ability in determining the significance of criminogenic exposure. European Journal of Criminology, 2025, 0(0). https://doi.org/10.1177/14773708251348321

воєнних злочинів (аналіз супутникових даних, дрон-зйомок, цифрових слідів) до превентивного моделювання ризиків, як-от симуляція трафіку в прифронтових зонах для виявлення патернів контрабанди.

Особливе місце на макрорівні посідає інтеграція європейських злочинів транскордонних форм, таких як корупція з фінансовим виміром ЄС та відмивання коштів, що впливають на бюджет Союзу. Ці злочини, часто пов'язані з шахрайством у гуманітарних програмах та відмиванням через криптоактивів, набувають гібридного характеру в українському контексті, де війна стимулює потоки «брудних» коштів через кордони з Польщею, Румунією та Угорщиною. Криміналістична інженерія тут застосовується для моделювання мереж: агентні симуляції прогнозують траєкторії відмивання (від банківських переказів до NFT-платформ), з точністю до 78% на основі даних Europol, дозволяючи превентивно блокувати ланцюги на етапі входу в ЄС.

Робота Офісу Європейського прокурора (ЕРРО), заснованого 2017 р. для захисту фінансових інтересів ЄС, є ключовим елементом цієї інженерії: з 2021 р. ЕРРО розслідує понад 1 500 справ корупції та відмивання, з фокусом на транскордонні схеми, де обсяг конфіскованих активів сягнув 150 млн євро у 2024–2025 рр.. У 2025 р. ЕРРО у співпраці з OLAF викрила схеми шахрайства та відмивання на 9,5 млн євро, пов'язані з фальсифікацією тендерів у постачаннях для ЄС, що демонструє інженерний підхід: від цифрової реконструкції транзакцій до спільних оперативних груп[1]. Для України, як кандидата на вступ, ця співпраця набуває стратегічного значення: 7 жовтня 2025 р. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та ЕРРО підписали угоду про обмін доказами та спільні розслідування, спрямовані на запобігання зловживанням з допомогою ЄС (понад 50 млрд євро з 2022 р.), включаючи корупцію в оборонних закупівлях та відмивання через офшори. Ця угода інтегрується в криміналістичну інженерію через уніфіковані протоколи: українські моделі ризиків (наприклад, аналіз blockchain для відстеження «воєнних» коштів) синхронізуються з ЕРРО-системами, дозволяючи прогнозувати транскордонні потоки з точністю 85% і блокувати їх на рівні ЄС. Звіт Єврокомісії від 4 листопада 2025 р. відзначає прогрес у цій кооперації, але попереджає про ризики «відкочування» реформ, що робить інженерію ЕРРО – Україна

[1] Qiandai Wang Prosecuting through the European Public Prosecutor's Office (EPPO) DOI:10.5281/zenodo.17492633 URL: https://yeucl.free.nf/index.php/yeucl/article/view/56

не лише інструментом розкриття, а й превентивним бар'єром для поствоєнної корупції.

Таким чином, криміналістична інженерія не лише реагує на тенденції 2025 р. (зростання гібридної злочинності та воєнної травми), а й проектує стійкість: від індивідуальних алгоритмів безпеки до національної архітектури протидії, де вона стає фундаментом для переходу від кризи до стабільності. Це не абстрактна теорія, а робочий інструментарій, що робить злочинність не неминучою, а керованим ризиком.

Український стандарт криміналістичної інженерії, який ми пропонуємо, має включати обов'язкові елементи: багаторівневе моделювання (мікро-мезо-макро) траєкторії кримінально-правової норми; обов'язкове залучення елементів позитивної віктимології на етапі проектування; створення цифрових двійників міст та громад як стандарт планування безпеки (програма «безпечне місто»); інженерні тренажери для населення (VR-програми протидії шахрайству, домашньому насильству, грумінгу); постійний цикл валідації: модель → пілот → оцінка → корекція.

Висновок

Криміналістична інженерія – це не метафора. Це нова парадигма, де криміналістика перестає бути наукою про розкриття злочинів і стає наукою про створення умов, за яких злочини стають системно невигідними, технічно складними та соціально неприйнятними. Школа В. Ю. Шепітька отримує тут своє логічне продовження: якщо ми вміємо розкривати злочини, реконструюючи їх механізм, то ми здатні й запобігати їм, руйнуючи цей механізм ще на етапі задуму.